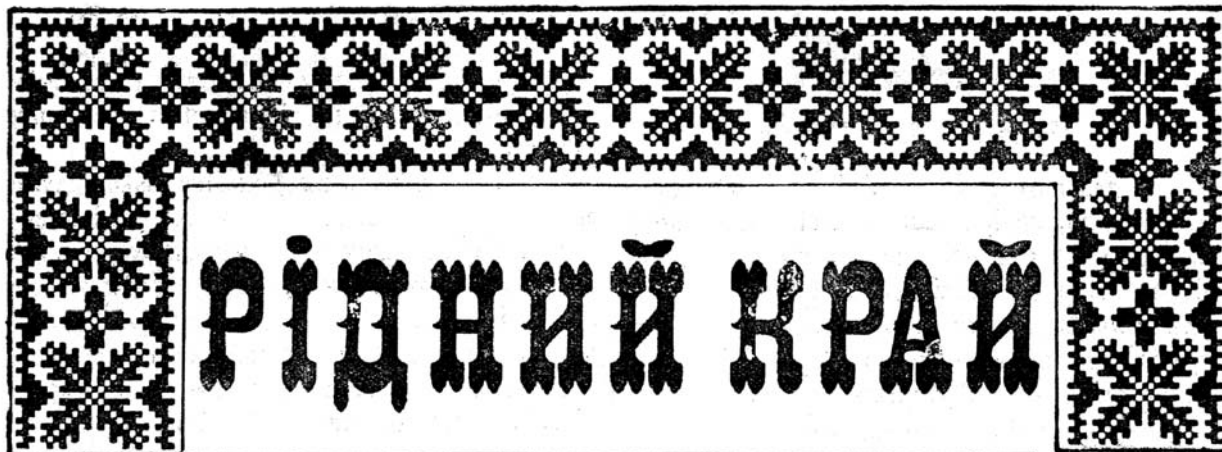

У «Рідному краї» про «Рідний Край»

Українська часопись, виходить у Києві.

Число 36. (Вийшло 17 Лютого 1910 р.).

(До рочнику 1909-го).

Ніна Степаненко

ДУХОВНІ НАСТАНОВИ МИКОЛИ ДМИТРІЄВА (ВИНЯТКОВА АКТУАЛЬНІСТЬ ПРАЦІ «КОБЗАРІ МИНУЛОГО Й БУДУЩИНИ»)

Часопис «Рідний Край» належить до тих українських видань початку ХХ століття, які різнобічно висвітлювали найважливіші події суспільного, культурного, наукового, освітнього життя. Тижневик вирізнявся з-поміж інших друкованих органів того часу ще й патріотичністю й сміливістю. На його шпальтах уміщували свої літературознавчі, мовознавчі, культурологічні праці відомі письменники, учені, громадські діячі. З-поміж них – Микола Дмитрієв, «в особі якого органічно поєдналися якості адвоката, освітнього діяча, блискучого публіциста, видавця-мецената»¹. У «Рідному Краї» в різні роки з'являлися публікації Дмитрієва (під повним ім'ям та прізвищем, псевдонімом Слобожанин, криптонімом М. Д.). Це, зокрема, мовознавчі [Про незрозумілу

українську мову. – 1905. – Число 1. – С. 78; Українські словники. – 1906. – Число 5. – С. 8], освітні [До учителів. – 1906. – Число 16. – С. 7; З'їзд учителів та діячів середньої школи. – 1906. – Число 19. – С. 11–12; Книжки для шкіл. – 1906. – Число 21. – С. 8; Потреби народної освіти на Україні. – 1906. – Число 11. – С. 4–5; Українські університетські кафедри. – 1906. – Число 46. – С. 1–3], культурологічні [Музика до Кобзаря Шевченка. – 1906. – Число 8. – С. 22–23; Український театр. – 1906. – Число 39. – С. 8; Українські часописи. – 1906. – Число 14. – С. 6–7; Як упізнати Русь-Україну. – 1906. – Число 14. – С. 6–7; 3 приводу виходу першої книжки «Літературно-наукового вісника» у Києві. – 1907. – Число 3. – С. 3; Українські часописи. – 1907. – Число 14. – С. 11–12], студії, а також рецензії [Б. Грінченко. Перед широким світом, К., 1907. – 1907. – Число 14. – С. 12; Українські народні казки. Упорядкував Б. Грінченко, К., 1906. –

¹ Семенко (Соколова) С. В. Бібліографічний покажчик до журналу «Рідний Край» (1905–1916) С. В. Семенко (Соколова). – Полтава, 1999. – С. 4–5.

1907. – Число 14. – С. 12; «Євреї» Чирікова. П'єса на 4 дії. В перекладі Л. Пахаревського. З передмовою С. Петлюри, К., 1907. – 1907. – Число 17. – С. 15–16; Граматика (укр. буквар) з малюнками. Склав Норець, К., 1906. – 1907. – Число 28. – С. 15; Б. Грінченко, На безпросветном пути. Об украинской школе. Киев, 1906. – 1906. – Число 19. – С. 15–16; Збірник пісень патріотичних і січових. Уложив січовий батько. Австрія, 1906. Видання Миколи Грабчука. – 1906. – Число 10. – С. 17; Издания для народа на украинском языке. – 1906. – Число 20. – С. 14–15; Новини української літератури. – 1906. – Число 50. – С. 4–5; Карманний словарь политических терминов, Киев, Изд. «Труд и знание», 1906 г. – 1906. – Число 26. – С. 15].

Винятково значущою для того часу й для сьогодення є невелика за обсягом праця «Кобзарі минулого й будучини» [1907. – Число 16. – С. 8–9]. Заголовок повно відображає її зміст. Порушені в роботі проблеми не втратили актуальності й нині: ми відроджуємо колишні традиції українського народу, з-поміж яких і кобзарство та все, пов'язане із цим видом мистецтва. Не викликає сумніву те, що кобзарство ніколи не відійде в небуття, у нього, як говорив Микола Дмитрієв, світла будучина.

Що ж до змісту праці «Кобзарі минулого й будучини», то він досить ємний. Кожна теза його передає важливі віхи з історії України й історії кобзарства як важливого її складника, промовистого духовного атрибута. Автор свою оповідь розпочинає від горезвісної злуки України з Росією, яка спричинила згасання національного життя. Воно, пише Микола Дмитрієв, «не розвивалось, а потроху гасло». Автор з оптимізмом заявляє, що національні сили українського народу «не вмерли, вони йшли все глибше – в самий народ; там вони зберігали свою міць для того, щоб при кращих обставинах життя росцвісти пишним світом»². Зрозуміло, що складні обставини, які сформувалися в імперії, перепинили розвій української пісні. Помосковлена інтелігенція ставала байдужою до таких національних інструментів, як кобза, ліра. Намагання патріотів зберігати й відроджувати традиції вона сприймала як пережиток минулого, як те, що ніколи не повернеться.

Однаке доля, на щастя, розпорядилася по-іншому: знайшлися ті, хто тримав зв'язок між минулим і тогоденням, дбав про те, щоб культурний шар, який полишили пращури, не зник безслідно. За версією Миколи Дмитрієва, це найбідніші сини українського народу – сліпі кобзарі-бандуристи. З-поміж них вирізняється передусім знаного кобзаря Остапа Вересая, про якого «писали, що то останній кобзар-бандурист». Дмитрієв категорично заперечує цей погляд. «Ні, – наголошує він. – У Полтавщині, Чернігівщині, а найбільш у Слобідській Україні, ще живуть кобзарі, зберігаючи стародавню прадідівську пісню, граючи <...> на стародавній українській бандурі та лірі...» Важливе, на його переконання, і те, що цей вид укра-

їнського мистецтва не лишає байдужим людей. На початку ХХ століття до нього по-особливому стали прислухатися, ним почало цікавитися і старше покоління, і молодь. Знаходилися серед інтелігентного українського люду проповідники кобзарства. У статті наведено два важливі факти на підтвердження сказаного: кобзарі виступали «на Харківському археологічному з'їзді» «на так званому етнографічному концерті»; таке саме мистецьке дійство в Полтаві організував бандурист Хоткевич і «мав надзвичайний успіх», поязяк дуже зворушив публіку, розбурхав її приспані національні інстинкти. Отже, прочитуються між рядками праці Миколи Дмитрієва, «сліпі народні співці» мають дивовижну силу, вони спроможні викликати високі почуття навіть у людей, які упереджено ставляться до історії України, до її духовності, які не вірять у ренесанс українського духу. «Щож освічені люди, усі, кому доручено вчити темний народ, розвивати його духовні сили, – що ми зробили для народної музики, для її розвитку, розповсюдження народних музичних струментів, тих рідних братів народної пісні, народної думки? – запитує Дмитрієв і сам собі відповідає: – Спокійно можемо сказати, що ми „нічогісенько не зробили“...»

В аналізованій роботі виняткову увагу приділено страдницькій долі «бідолах сліпців». Із болем констатовано, що цими людьми (а їх десятки тисяч) ніхто не опікується, вони «бідують на нашій Україні». Окремий посил адресовано полтавцям-землякам: «Коли на самій Полтавщині живе коло 10 тисяч сліпих, земства й городи повинні звернути на їх увагу, потурбуватися про їх як слід, допомогти їм навчитися різного відповідного ремесла...» Йдеться насамперед про навчання музики, тому що «ся наука зрідна для сліпих». Оволодівши таким мистецтвом, висновує Микола Дмитрієв, «сліпий сам заробить собі копійчину, прогудується як-небудь».

Свій дискурс автор розширює іншими настановами, зокрема такими: виховання слід здійснювати на національній основі – через прищеплення любові до «рідної своєї пісні», через гру на «своєму українському струмені». А все це має реалізовуватися через музичну освіту. Українці повинні усвідомлювати, що їхній першочерговий обов'язок – розвиток власних духовних сил, власного музичного хисту, користування «своїми національними струментами», «вилиття» через них «своїх почуттів, своїх дум». Зроблено акцент і на тому, що гри на бандурі, якою «говоре уся глибина народної думи», слід навчатися прямо від сліпців-бандуристів. Микола Дмитрієв ставить відповідальні завдання перед музичними закладами. Вони зобов'язані знайомити учнів з українською піснею й музикою, «повинні мати окремі класи вчіння на цих струментах (бандурі, лірі й інших)». Це стосується й інших освітніх закладів (семінарій, гімназій тощо), «де вчать, між іншим, співу й музики», вони «повинні дбати, щоб молодь мала змогу вчитись музиці й на національних струментах».

² Тут і далі збережено оригінал тексту.

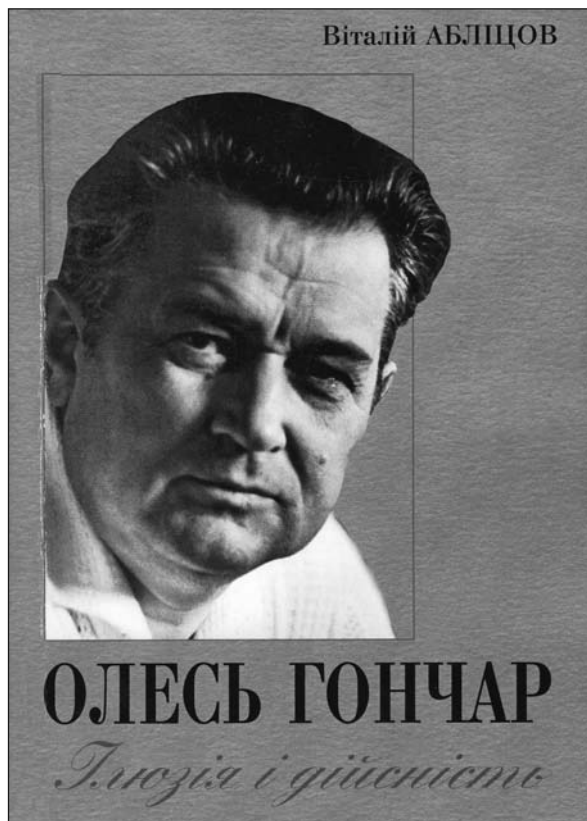
Засуджено в статті ганебну практику російщення через навчання гри на неукраїнських інструментах – балалайках. «Ми знаємо приклад, – наголошує Микола Дмитрієв, – як у Полтавській фельдшерській школі земство виписало колись більше балалайок московських для учнів», а треба було б виписати бандури і вчити грати на них. Микола Андрійович покладає великі надії на українську книжечку «Кобза й кобзарі», вірить, що за її допомогою хоч трохи «налагодиться пісня на бандурі». До речі, ці думки перегу-

³ Див.: Степаненко Н. Опанас Сластіон про увічнення «Мелодії українських дум» / Ніна Степаненко // Рідний край. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. – Вип. 2 (33). – С. 151–154.

куються з думками Опанаса Сластіона, які він висловив у праці «Мелодії українських дум і їх записування», що також була опублікована 1908 року в «Рідному Краї» [Число 35–38, 41–46].

Від виходу у світ праці «Кобзарі минулого й будущини» збігло 110 років, а вона – і про наш день. До мудрих і конструктивних настанов Миколи Дмитрієва варто прислухатися тим, хто причетний до духовної сфери. Заперечити те, що найпотужнішим засобом національно-патріотичного виховання є рідна мова, рідна пісня, гра на «своїх струментах», ніхто й ніколи не зможе. Однак такого мистецтва, на превеликий жаль, бракує й сьогодні. Хочеться вірити, що воно в найближчій «будущині» повносило заявить про себе й дасть належні результати.

ПРЕЗЕНТУЄМО НОВЕ ВИДАННЯ

Абліцов В. Олесь Гончар. Ілюзія і дійсність: публіцистично-документальне видання з нагоди 100-річчя Олесея Гончара / Віталій Григорович Абліцов. – К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. – 308 с.

Публіцистично-документальне видання з нагоди 100-річчя Олесея Гончара (1918–1995) відкриває читачам маловідомі сторінки, що доповнюють як дослідження основних періодів творчості письменника, так й інформацію про його життєвий шлях. Певною мірою це продовження книги автора «Діалог через океан» (2012), присвяченої видатним вітчизняним інтелектуалам – письменникові Олесею Гончару та лінгвістові й літературознавцеві Юрію Шевельову (професору Гарвардського, Колумбійського університетів США).

Для всіх зацікавлених творчою постаттю Олесея Гончара.